

„Kampania” prowadzona głównie w Przeglądzie Górniczym – w latach 1989–2017 w obronie naszego górnictwa węgla kamiennego przed degradacją POLEMIKI – DYSKUSJE

Prof. dr hab. inż. Andrzej Lisowski^{*)}

Treść: Omówiono genezę i warunki uzasadniające prowadzenie w latach 1989–2017 „kampanii” (w formie cyku publikacji), w której autor przeciwstawiał się degradacji polskiego górnictwa węgla kamiennego w procesie (jego zdaniem) błędnie prowadzonej rynkowej transformacji. Podano ocenę skuteczności przeprowadzonej „kampanii”. Omówiono specyfikę czwartego tomu z serii książek dokumentujących w GIG omawianą „kampanię”. Podano spis 66 publikacji, które ukazały się w omówionej „kampanii” oraz końcowe uwagi autora.

Słowa kluczowe:

górnictwo węgla kamiennego, rynkowa transformacja, rekonstrukcja

1. Wprowadzenie – geneza „kampanii”

Duży Ośrodek Naukowo-Badawczy ds. Ekonomiki, Organizacji i Komputeryzacji Zarządzania, który w latach 1961–1974 zorganizowałem i prowadziłem w Głównym Instytucie Górnictwa (GIG) – został z początkiem 1975 roku przekazany (186 pracowników) do równocześnie powołanego Centralnego Ośrodka Informatyki Górnictwa (COIG). Była to decyzja *niestawnej pamięci*, ministra Kulpińskiego.

Pozbawiony świetnego zespołu badawczo-wdrożeniowego, który (wyprzedzając inne branże) położył fundament pod nowoczesne skomputeryzowane zarządzanie całym górnictwem węgla kamiennego – zostałem skierowany na stanowisko Sekretarza Naukowego GIG. Instytut zatrudniał wówczas 2635 pracowników – w tym 1406 we właściwych jednostkach badawczych z 56 profesorami i 227 adiunktami. W służbie organizacji i planowania badań pozostawałem do roku 1982. Z zauważalnym powodzeniem lansowałem hasło: *„wyniki prac badawczych nie są do czytania (mają być wdrażalne, przydatne praktyce górniczej)*. Hasło to obowiązywało rygorystycznie w poprzednio prowadzonym Ośrodku. Gdy na moją prośbę ten okres się skończył – powróciłem do badań nad poprawą efektywności technologii podsadzki hydraulicznej – przerwanych przed dwudziestu laty. Zaniedbania w rozwoju techniki tamowania i podsadzania ścian wyposażonych w obudowę kroczącą fatalnie obniżały już w tym czasie produktywność ścian podsadzkowych i ich konkurencyjność w stosunku do ścian zawałowych.

Ponieważ już wcześniej, jako kierownik N-B Ośrodka i później jako Sekretarz Naukowy GIG, uczestniczyłem w wielorakich pracach *pozainstytutowych* w problematyce obejmującej również całe górnictwo węgla kamiennego – gdy nadszedł czas „Okrągłego Stołu”, zostałem wciągnięty również do jego prac. W czasie obrad „Podstolika Górniczego” przeciwstawiłem się postulatowi lansowanemu przez stronę Opozycyjno-Solidarnościową – sformułowanemu w referacie prof. W. Bojarskiego. Najsilniej **zagrozały** górnictwu węgla kamiennego trzy postulaty:

- wycofywanie się z rzekomo nieefektywnego eksportu węgla,
- przyjęcie w górnictwie generalnej zasady 5 dni pracy w tygodniu,
- funkcjonowanie kopalń na rynku jako przedsiębiorstw SAMODZIELNYCH, SAMORZĄDNYCH I SAMOFINANSUJĄCYCH.

Już w lutym i maju 1989 r. opublikowałem dwie wypowiedzi negujące zasadność niektórych postulatów strony Opozycyjno-Solidarnościowej. Ponieważ w tym czasie dysponowałem już materiałami z badań wcześniej prowadzonych – w Przeglądzie Górniczym w artykule: „Efektywność górnictwa węglowego w świetle faktów” – wykazałem, że węgiel był naszym najbardziej opłacalnym towarem eksportowym! Dolar nabywany w wyniku tego eksportu był dolarem *najtańszym* w skali całej gospodarki. Informacja ta została całkowicie zignorowana przez ówczesnych DECYDENTÓW.

Taki był początek „kampanii”, którą podjąłem w obronie górnictwa węgla kamiennego – wchodzącego wówczas w proces rynkowej transformacji – przed błędami, których zapowiedź już się pojawiła. Prowadziłem ją do roku 2017.

^{*)} Emerytowany pracownik GIG

2. Zarys sytuacji, która powstała w transformowanym górnictwie i liczba publikacji przygotowanych w przeprowadzonej „kampanii”

We „Wprowadzeniu” do ostatniego tomu (który poniżej identyfikuję) sytuację w górnictwie węgla kamiennego – spowodowaną (moim zdaniem) głównie błędami DECYDENTÓW – scharakteryzowałem następująco.

„Niestety »groźba«, która pojawiła się w dyskusji przeprowadzonej przy »Górnictwym Podstoliku« – **zmaterializowała się w fatalnych dla górnictwa rozwiązaniach „Planu Balcerowicza”** – wdrażanych już z początkiem 1990 roku. Górnictwo węgla kamiennego – funkcjonujące w PRL w koncernowej strukturze – zostało »rozproszone« do skali pojedynczej kopalni. Wzajemna konkurencja kopalń na krajowym rynku węgla – miała zastąpić, **budowane już wcześniej, zintegrowane zarządzanie – oparte na najnowszym, konsekwentnie rozwijanych rozwiązaniach systemowego skomputeryzowanego zarządzania. Wzrost efektywności górnictwa węgla kamiennego miał być osiągnięty likwidacją kopalń tworzących tzw. nadmierne zdolności produkcyjne (eksport był uznawany za nieopłacalny). Ale głównie poprzez likwidację kopalń najmniej efektywnych (tzw. trwale nierentownych) – zamiast likwidacji najsłabszych, nieefektywnych oddziałów i ogniw we wszystkich kopalniach (Analiza symulacyjna opublikowana w Przeglądzie Górniczym 3/1990 wykazała wyraźnie wyższą efektywność tej metody). Możliwość poprawy efektywności górnictwa czerpiącego węgiel z naturalnych złóż – poprzez przetwórstwo tego węgla na paliwa płynne i gaz – była całkowicie ignorowana.**

Fatalne błędy zapoczątkowane „Planem Balcerowicza” w strategicznym zarządzaniu górnictwem, które w PRL dostarczało rocznie na rynek ponad 190 mln ton węgla (w tym ponad 40 mln na opłacalny eksport) – były w następnych latach kontynuowane i mnożone. Uformowana z ich udziałem polityka tzw. **restrukturyzacji górnictwa (kopalń)** – trwała przez następne dziesięciolecia. Była to niestety »restrukturyzacja likwidacyjna«! Potężne kiedyś górnictwo ulegało systematycznej degradacji”.

Publikacje, którymi przeciwstawiłem się tak scharakteryzowanej polityce kolejnych Rządów – ukazywały się w prasie naukowo-technicznej, głównie w Przeglądzie Górniczym. Ich adresem była kadra inżynierów górniczych w: kopalniach, ich jednostkach nadrzędnych i uczelniach, a także DECYDENCI odpowiedzialni za efektywność i rozwój górnictwa węgla kamiennego.

Aby publikacjom „rozproszonym w czasie” dodać skuteczności chciałem okresowo zbierać je w wydawnictwa książkowe. Główny Instytut Górnictwa, który po utracie wskazanego wyżej „Ośrodka...” prowadził badania w zakresie **ekonomiki i zarządzania** tylko w „małej skali” – akceptował moją „kampanię”. Zgodził się też na zaproponowane wydawnictwa książkowe. Pierwszy tom tej serii ukazał się w wydawnictwie „Śląsk” a trzy następne w wydawnictwie GIG. Do roku 2000 byłem pracownikiem etatowym GIG, a później jego pracownikiem emerytowanym.

Przypominam podtytuły kolejnych tomów ukazujących się pod wspólnym tytułem: GÓRNICTWO WĘGLA KAMIENNEGO w POLSCE oraz liczbę publikacji zebranych w poszczególnych tomach.

- Tom pierwszy: Efektywność, Rekonstrukcja, Zarządzanie (1989–1995) – 20 publikacji.
- Tom drugi: Ku następnej generacji kopalń i sektora (1996–2005) – 25 publikacji.
- Tom trzeci: Krytyczna ocena sposobu przeprowadzenia rynkowej transformacji i dyskusja problemów wciąż oczekujących na rozwiązanie (2006–2013) – 11 publikacji.

- Tom czwarty: Po blisko trzech dekadach rynkowej transformacji i restrukturyzacji nasze górnictwo węgla kamiennego wymaga wdrożenia skutecznego programu jego „naprawy” i rozwoju (2014–2017) – 10 publikacji.

Łącznie, w omawianej „kampanii” ukazało się 66 publikacji. Aby nie być gołosłownym i scharakteryzować (w przybliżeniu) treść przeprowadzonej „kampanii” – w piątym podrozdziale tego artykułu podaję *chronologicznie* tytuły publikacji.

W dalszym omówieniu odwołując się do określonej publikacji będę podawał występujący w tym spisie numer tomu (t1 do t4) i numer publikacji (p1 do pn).

W tym miejscu zwrócę uwagę na zmiany występujące w tematyce podnoszonej w publikacjach – następujące wraz z upływem czasu i zmianami, które następowały w rozpatrywanym górnictwie w miarę jego postępującej „likwidacyjnej restrukturyzacji”. Wraz ze zmniejszaniem się liczby eksploatowanych kopalń problematyka poprawy ich efektywności – drogą modernizacji techniki górniczej i przestrzegania „elementarza” *ekonomizacji zarządzania* – była lansowana coraz wyraźniej.

3. Ocena skuteczności przeprowadzonej „kampanii”

Biorąc pod uwagę, że celem przeprowadzonej „kampanii” było nie dopuszczenie do degradacji potężnego górnictwa węgla kamiennego odziedziczonego po gospodarce PRL – w wyniku błędnie prowadzonej rynkowej transformacji – ocena jej skuteczności jest stosunkowo prosta.

Wystarczy porównać podstawowe informacje o kondycji rozpatrywanego górnictwa funkcjonującego w PRL z wskaźnikami osiąganymi ostatnio w milionach ton/rok. Dla górnictwa PRL, jako okres odniesienia przyjąłem lata 1980 i wielkości szacunkowe – biorąc pod uwagę, że produkcja w roku 1979 osiągnęła 200,6 milionów ton, a później (ze względu na warunki polityczne) ulegała dużym wahaniom.

Określenie	Lata 1980	2017	Uwagi
Liczba kopalń	70	21	w tym 1 w LZW
Produkcja [mln t/rok]	~190	65,4	>10% LW „Bogdanka”
Eksport [mln t/rok]	~40	6,3	głównie węgiel koksowy
Import [mln t/rok]	0*	13,4	węgiel energetyczny głównie z Rosji

* Funkcjonował minimalny import dla hutnictwa

Wynik porównania jest jednoznaczny! Górnictwo węgla kamiennego zbudowane po roku 1945 ogromnym wysiłkiem całego społeczeństwa – **zostało zawstydzająco zdegradowane**. „Kampania”, którą prowadziłem wytrwale przez niemal trzy dekady – zakończyła się klęską.

Nie potrafiłem przekonać DECYDENTÓW do rozwiązań, które mogły – jestem tego pewien – umożliwić górnictwu efektywne funkcjonowanie w dużej skali – z ogromną korzyścią dla gospodarki kraju. Nie potrafiłem też zachęcić kadry w PRZEMYŚLE i NAUCE, do szerokiego sprzeciwu wobec „likwidacyjnej restrukturyzacji” i maksymalnego wysiłku w poszukiwaniu proefektywnościowych rozwiązań. To jest rzeczywiście sednem poniesionej klęski.

Pocieszam się myślą, że gdy rozpatrywane górnictwo doczeka się racjonalnej, prorozwojowej polityki – wówczas jakaś część (może znaczna) proefektywnościowych rozwiązań, które proponowałem – zostanie wykorzystana i wdrożona.

Zwrócę uwagę na cztery rozwiązania, które oceniam jako warunkujące wzrost efektywności i rozwój rozpatrywanego górnictwa. Są to:

- Planowanie produkcji i inwestycji w kopalniach i w skali sektora z zastosowaniem **skomputeryzowanego systemu symulacji funkcjonowania w kopalniach procesu produkcyjnego**. Symulacyjne rozpatrzenie efektywności wariantów rozwojowych poszczególnych kopalń i sektora umożliwi wybór rozwiązań najkorzystniejszych (patrz t1 p19, t2 p13, t3 p10).
- Wdrożenie usprawnionego systemu rozliczania i analityki kosztów górniczej produkcji zapewniającego określenie kosztu węgla pozyskiwanego z poszczególnych przodków eksploatacyjnych – co nie tylko usprawni ekonomizację produkcji, ale umożliwi też eksport węgla z przodków o konkurencyjnym koszcie jako *odrębnych produktów* kopalni (t2 p3 i p18).
- System eksploatacji pokładów lansowany pod nazwą: „*krótki przodek – długi front*” – konkurencyjny względem aktualnego *ścianowego monopolisty*, który w wielu sytuacjach jest nieefektywny (t2 p1 i p4).
- Przesuwna, przeponowa tama podszadzowa – zintegrowana ze ścianową obudową kroczącą – umożliwiającą technologii podszadzki hydraulicznej skuteczne konkurowanie z dewastacyjną technologią zawałową (t1 p18, t2 p12, t3 p4). Tak usprawniona technologia powinna wrócić do górnictwa jako skuteczny sposób ochrony powierzchni oraz zmniejszenia zagrożenia tąpnięciami i wstrząsami górnictwami o katastrofalnych skutkach.

Warto podkreślić, że wszystkie wskazane rozwiązania przeszły już przez wstępny proces badawczo-rozwojowy (B+R) i wykazały niewątpliwą efektywność – ale były ówczesnym DECYDENTOM niepotrzebne (tak jak wiele innych rozwiązań, lansowanych w omawianych publikacjach).

4. Czwarty tom serii dokumentującej omawianą „*kampanię*”

Wskazany tom został wydany dopiero niedawno. Dział Wydawnictw GIG oferuje go potencjalnym odbiorcom. Aby zainteresować Czytelników Przeglądu Górniczego tym wydawnictwem – oprócz tytułów zamieszczonych w nim publikacji (patrz następny podrozdział) – cytuję tu kolejny fragment „Wprowadzenia...” do tego tomu, dobrze charakteryzujący jego specyfikę. Oto ten fragment w czterech punktach:

1. W pierwszej publikacji z roku 2014 (t4 p1) – zachęcam Rząd do zdecydowanego przeciwstawiania się **antywęglowej polityce Unii Europejskiej prowadzonej pod hasłem obrony klimatu naszej planety przed ociepleniem**. Zwracam uwagę na wiarygodne badania przeprowadzone z wykorzystaniem wierceń na arktycznym lodowcu do głębokości około 4 tysięcy metrów. Analiza powietrza „przechowanego” na różnej głębokości odwiertu – wykazała, że temperatura ówczesnej atmosfery oraz zawartość w niej tzw. gazów cieplarnianych: dwutlenku węgla (CO_2) i metanu (CH_4) – zmieniały się wraz z upływem czasu. Wykres zmian w okresie około 400 tysięcy lat objętych badaniami – ma kształt nieregularnej sinusoidy. Szczytowa temperatura – wraz ze szczytowymi wartościami CO_2 i CH_4 – występuje cyklicznie co około 80 tysięcy lat. Aktualnie nasza planeta – **BEZ UDZIAŁU CZŁOWIEKA**, który swą działalność przemysłową podjął przed zaledwie 200 laty – znajduje się w fazie zbliżania się do kolejnego szczytu wartości rozpatrywanych parametrów.

Zrelacjonowane badania uzasadniają twierdzenie, że obserwowane ostatnio ocieplenie klimatu nie jest spowodowane wzrostem udziału w atmosferze gazów cieplarnianych (CO_2 i CH_4). Odwrotnie – to wzrost temperatury wywołany procesami zachodzącymi na słońcu powoduje wzrost

udziału tych gazów w atmosferze. Oznacza to, że ludzkość (aby uniknąć ocieplenia klimatu) nie musi rezygnować z wykorzystania węgla, który jest najpowszechniej dostępnym i najtańszym nośnikiem energii. Zresztą w praktyce tego nie robi. Światowa produkcja węgla stale rośnie i zbliża się już do 10 miliardów ton/rok.

Nasza polityka paliwowo-energetyczna także nie powinna ulegać niezrozumiałym (podejrzanym) naciskom klimatologów i Unii Europejskiej. Rozszerzając argumentację uzasadniającą BRAK ZGODY na ograniczanie możliwości efektywnego wykorzystania posiadanych złóż węgla – powinniśmy równocześnie zwiększyć wysiłek zmierzający do **ochrony atmosfery przed szkodliwymi zanieczyszczeniami – drogą doskonalenia techniki spalania węgla i jego przetwórstwa**. Warto też szerzej wykorzystywać inne możliwości ochrony atmosfery. Na przykład uruchomić między naszą wschodnią i zachodnią granicą obowiązkowy przewóz tranzytowych TIRÓW na kolejowych platformach. Tym sposobem węgiel spalany w nowoczesnych niskoemisyjnych elektrowniach stanie się również środkiem ochrony atmosfery przed szkodliwymi samochodowymi spalinami.

2. W roku 2011 Naczelny Redaktor Przeglądu Górniczego zgodził się aby artykuły, których treść autor (autorzy) uznają za wymagającą szerszego rozpatrzenia – ukazywały się pod hasłem **POLEMIKI – DYSKUSJE**. Korzystałem z tej możliwości ponieważ uważałem, że „kampania”, którą prowadziłem zasługiwała na włączenie się do niej możliwie największej liczby inżynierów z kopalń, ich „nadrzędnych” zarządów oraz zaplecza naukowo-badawczego. Niestety – z **przyczyn, których nie rozumiem** – kadra górnicza (z bardzo nielicznymi wyjątkami) wykazywała stale (i nadal wykazuje) zawstydzającą „bierność”.

Przeprowadziłem tylko dwie dyskusje – obydwie z profesorem Romanem Magdą – wieloletnim kierownikiem Katedry AGH, kreowanej w roku 1946 przez profesora Bolesława Krupińskiego. Pierwszą przeprowadziłem w roku 2012 (t3 p8 i p9). Drugą – zamieszczoną w tym (czwartym) tomie, „sprowokowałem” prośbą o wyjaśnienia do artykułu, który opublikował. Dyskusja ta (t4 p7) rzuca „sporo światła” na przyczynę „bierności” z jaką kadra kształcona dla górnictwa (również w AGH) odnosi się do jego kondycji i losu.

3. W drugiej dekadzie XXI wieku stan górnictwa węgla kamiennego wymagał już – moim zdaniem – pilnego wdrożenia programu **NAPRAWY PRAKTYKI JEGO FUNKCJONOWANIA**. Stąd w publikacjach zebranych w tym (czwartym) tomie występuje tendencja do **przypominania elementarnej wiedzy z zakresu ekonomiki i zarządzania**. Zwłaszcza tych jej elementów (zasad), które w „epoce” „likwidacyjnej restrukturyzacji” były ignorowane (...) (t4 p4). W tym miejscu dodam, że w zakończeniu tej dyskusji (t4 p7.4) pan profesor Roman Magda – moje wielokrotnie powtarzane lansowanie niektórych (moim zdaniem) profektywnościowych rozwiązań – zakwalifikował (niestety) jako „autoplaga”

4. Istotną cechą publikacji zamieszczonych w czwartym tomie – jest wyraźniejsze niż w tomach wcześniejszych – kierowanie uwagi DECYDENTÓW aktualnie funkcjonującego Rządu na konieczność przyjęcia i realizacji PROGRAMU NAPRAWCZEGO i PROGRAMU ROZWOJU GÓRNICZWA WĘGLA KAMIENNEGO. Taka była intencja dwóch „listów otwartych”, pierwszego skierowanego do pani premier Beaty Szydło (t4 p6), i drugiego do premiera Mateusza Morawieckiego (t4 p10). Taki kierunek starań wynikał z nadziei na „dobrą zmianę” również w paliwowo-energetycznej polityce Państwa. Mianowicie: na zastąpienie „likwidacyjnej restrukturyzacji” **polityką ukierunkowaną na ekonomiczną efektywność i rozwój**.

Zasadność tego kierunku potwierdziła publikacja zamieszczona w „Aneksie” do omawianego tomu. Jej autorzy: mgr inż. P. Krawczyk i mgr inż. Joanna Krzemień wykazali w niej, że w latach 2013–2015 nasze górnictwo węgla kamiennego, chociaż było pogrążone w kryzysie (wywołanym nieudolnością właścicielskiego zarządzania), wciąż kreowało **dochody publiczne kilkakrotnie większe od strat, które musiały być pokrywane z budżetu**”.

5. Spis publikacji zebranych w czterotomowej serii wydawniczej dokumentującej w GIG „kampanię” określoną tytułem artykułu

Spis obejmuje: numer porządkowy publikacji w poszczególnych tomach, tytuł publikacji, określenie miejsca i daty publikacji.

Tom pierwszy (t1)

1. Niektóre problemy górnictwa węglowego dyskutowane w Podzespole d/s Górnictwa „Okrągłego Stołu”, Wydaw. TNOiK, Katowice, luty 1989.
2. Efektywność górnictwa węglowego w świetle faktów, Przegląd Górniczy, 1989 nr 5.
3. Integracyjny wariant proefektywnościowej reformy w górnictwie węgla kamiennego, Przegląd Górniczy 1990 nr 1.
4. Uwagi o prywatyzacji i „monopolach” (górnictwo skarbowe), Przegląd Techniczny, 1990 nr 5.
5. Symulacyjna analiza wariantów polityki eksploatacyjnej górnictwa węgla kamiennego. Współautorzy: *Franciszek Stasiak* i *Roman Mastej*, Przegląd Górniczy 1990 nr 10.
6. Dyskusja o „węglowym węźle” – polemika z *doc. Aleksandrem Szpilewiczem*, Gazeta Bankowa 1991 nr 7.
7. Metoda oceny ekonomicznych skutków zróżnicowania naturalnych i strukturalnych warunków pracy kopalń i jej zastosowanie do wyznaczania renty w kopalniach węgla kamiennego, Przegląd Górniczy 1992 nr 6.
8. Partycypacyjny system motywacyjny dla załogi ścian (System PSM-Ś), Wiadomości Górnicze 1992 nr 12.
9. Programowanie rekonstrukcji kopalń węgla kamiennego w warunkach gospodarki rynkowej (1990–1991), Przegląd Górniczy 1993 nr 2.
10. Instytucja skarbu państwa – polemika z *prof. Leszkiem Balcerowiczem*, Przegląd Techniczny 1993 nr 8.
11. O rentowności i rekonstrukcji polskiego górnictwa węgla kamiennego, Przegląd Górniczy 1993 nr 9.
12. Biznes Plan – planowanie dla efektywności, Wspólne Sprawy 1993 nr 11.
13. Skomputeryzowany system programowania rekonstrukcji oraz planowania w górnictwie węgla kamiennego w gospodarce rynkowej (REKOP, 1993). Współautor *Roman Mastej*, Przegląd Górniczy 1993 nr 12.
14. Ekonomia i Organizacja Górnictwa (dyskusja o tożsamości), Archiwum Górnictwa, zeszyt specjalny 1994 vol. 39.
15. Węzłowe problemy rekonstrukcji górnictwa węgla kamiennego w sferze zarządzania, Przegląd Górniczy 1994 nr 8.
16. Trzy drogi obniżenia kosztów produkcji w górnictwie węgla kamiennego, Przegląd Górniczy 1995 nr 2.
17. Górnictwo węgla kamiennego na rozdrożu – polemika z *prof. Antonim Goszczem*, Trybuna Górnicza 1995 nr 3.
18. Ocena ekonomicznej efektywności wariantów ochrony powierzchni przed szkodami górnictwymi (zawał czy podszadzka? – zarys metody), Prace GIG 1995.
19. O skuteczności komputeryzacji zarządzania w polskim górnictwie węgla kamiennego – „diagnoza” i „leczenie”,

Referat na Szkołę Ekonomiki i Zarządzania w Górnictwie 1995.

20. Wyzwania końcowych lat XX wieku w górnictwie węgla kamiennego, KBN, grant 1995.

Tom drugi (t2)

1. Czy w Górnośląskim Zagłębiu Węglowym jest potrzebny alternatywny system eksploatacji pokładów?, Przegląd Górniczy 1996 nr 2.
2. Aktualna sytuacja polskiego górnictwa węgla kamiennego i drogi do jego wyższej efektywności, Wiadomości Górnicze 1996 nr 2.
3. „Wojna 30-letnia” o usprawnienie systemu identyfikacji elementarnych zaszczości gospodarczych w kopalniach węgla kamiennego, Przegląd Górniczy 1996 nr 10.
4. 2000 t/d węgla handlowego z jednej ściany to „minimum” dla efektywnej eksploatacji w górnośląskich kopalniach, Wiadomości Górnicze 1996 nr 12.
5. Prowadzić czy nie – górnictwem eksploatację złóż, gdy powierzchnia wymaga ochrony?, Przegląd Górniczy 1997 nr 3.
6. O komputeryzacji zarządzania, kosztach i ich nadążnym planowaniu w górnictwie (uwagi krytyczne i zadania u progu XXI wieku), Materiały Szkoły Ekonomiki i Zarządzania w Górnictwie '97, AGH Kraków 1997 nr 10.
7. Koncentracja produkcji – trwałą szansą obniżania kosztów w górnictwie, Przegląd Górniczy 1998 nr 2.
8. System MKK – szansa przystosowania do wymagań XXI wieku procedur decyzyjnych w zakresie ochrony powierzchni przed szkodami górnictwymi, WUG Bezpieczeństwo Pracy i Ochrona Środowiska w Górnictwie 1998 nr 4.
9. Przesłanki, cele i zadania, istotne dla skuteczności programu rekonstrukcji górnictwa węgla kamiennego w latach 1998 do 2002 i 2020, Przegląd Górniczy 1998 nr 6.
10. Spór o kierunki polityki eksploatacyjnej w programie reformy górnictwa węgla kamiennego w latach 1998–2002, Przegląd Górniczy 1998 nr 9.
11. O kosztach stałych i zmiennych oraz strukturalnym układzie rozliczania kosztów produkcji w górnictwie węgla kamiennego, Wiadomości Górnicze 1998 nr 11.
12. O kosztach i szansach stosowania podszadzki hydraulicznej w górnictwie węgla kamiennego, Przegląd Górniczy 1999 nr 2.
13. Koncepcja systemu symulacyjnego, zintegrowanego planowania inwestycyjno-produkcyjnej działalności podziemnych kopalń – system SZP, Przegląd Górniczy 2002 nr 3.
14. Podstawowy algorytm zarządzania, Przegląd Organizacji 2002 nr 7–8.
15. Rozszerzona ocena ekonomicznej efektywności przedsiębiorstw – metoda bilansu dochodów publicznych (BDP), Przegląd Górniczy 2002 nr 6.
16. Szansa racjonalizacji gospodarki zasobami w podziemnej eksploatacji. Zrównoważone szczyptywanie złóż kopalni, WUG Bezpieczeństwo Pracy i Ochrona Środowiska w Górnictwie 2002 nr 9.
17. Transformacja polskiego górnictwa węgla kamiennego w latach 1990–2002 – dyskusja i konkluzje, Przegląd Górniczy 2003 nr 1.
18. Szansa na nowoczesność monitoringu i stymulacji ekonomicznej efektywności wnętrza podziemnych kopalń – system SRK, Przegląd Górniczy 2003 nr 8.
19. Alternatywny program naprawczy polskiego górnictwa węgla kamiennego w celu dostosowania go do funkcjonowania w Unii Europejskiej, Przegląd Górniczy 2003 nr 11.

20. Niezauważane (ignorowane?) problemy funkcjonowania gospodarki i państwa, Szkoła Ekonomiki i Zarządzania w Górnictwie 2004.
21. Szanse wdrożenia w górnictwie węgla kamiennego trójukładowego monitoringu i analityki wnętrza podziemnych kopalń, Przegląd Górniczy 2004 nr 9.
22. O nieodzowności spolaryzowanego wsparcia przez naukę ekonomicznej efektywności polskiego górnictwa, Przegląd Górniczy 2004 nr 12.
23. Uwagi do dokumentu „Polityka energetyczna Polski do 2025 roku”, Przegląd Górniczy 2005 nr 10.
24. Miejsce modernizacji kopalń w programach restrukturyzacji polskiego górnictwa węgla kamiennego w latach 1990–2004, Przegląd Górniczy 2005 nr 12.
25. Wpływ restrukturyzacji polskiego górnictwa węgla kamiennego w latach 1990–2004 na kondycję sektora i na podstawowe mierniki technicznej modernizacji kopalń, Przegląd Górniczy 2006 nr 4.

Tom trzeci (t3)

1. Czym mierzyć jakość zarządzania – jak ją oceniać i jak poprawić w górnictwie węgla kamiennego?, Przegląd Górniczy 2006 nr 11.
2. Podstawowe błędy w rynkowej transformacji polskiego górnictwa węgla kamiennego i szanse pomyślnego zakończenia tego procesu, Przegląd Górniczy 2007 nr 2.
3. Rynkowa transformacja polskiego górnictwa węgla kamiennego 1989–2009. POLEMKI – DYSKUSJE, Przegląd Górniczy 2010 nr 2.
4. Kluczowe potrzeby polskiego górnictwa węgla kamiennego w zakresie prac B+R+W w latach 1989–2009. POLEMKI – DYSKUSJE, Przegląd Górniczy 2011 nr 2.
5. Koncentracja produkcji w górnośląskim górnictwie węgla kamiennego – problem wciąż aktualny. POLEMKI – DYSKUSJE, Przegląd Górniczy 2011 nr 8.
6. Czemu służy budowanie legendy o sukcesie restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego. POLEMKI – DYSKUSJE, Przegląd Górniczy 2011 nr 12.
7. Profesor Bolesław Krupiński we wspomnieniach współpracowników i przyjaciół z kraju, Przegląd Górniczy 2012 nr 1.
8. Trzeba wrócić do PRZESŁANIA profesora Bolesława Krupińskiego. POLEMKI – DYSKUSJE, Przegląd Górniczy 2012 nr 12.
9. Dalszy ciąg dyskusji: Trzeba wrócić do PRZESŁANIA profesora Bolesława Krupińskiego POLEMKI – DYSKUSJE, Przegląd Górniczy 2013 nr 1.
10. Namawiam do konkretyzacji i rozwiązania problemu EKONOMICZNEJ PLANOWANIA podziemnej eksploatacji złóż. POLEMKI – DYSKUSJE, Przegląd Górniczy 2013 nr 5.
11. Pojawiło się „światło w tunelu”. POLEMKI – DYSKUSJE, Przegląd Górniczy 2013 nr 10.

Tom czwarty (t4)

1. Uwagi do problemu lepszego wykorzystania węgla w polskiej gospodarce POLEMKI – DYSKUSJE, Przegląd Górniczy 2014 nr 8.
2. Zaczniemy w górnictwie węgla kamiennego mierzyć produktywność kopalń POLEMKI – DYSKUSJE, Przegląd Górniczy 2014 nr 12.
3. Program naprawczy górnictwa węgla kamiennego i dalszy program lepszego wykorzystania węgla w polskiej gospodarce POLEMKI – DYSKUSJE, Przegląd Górniczy 2015 nr 4.
4. Elementarz ekonomizacji zarządzania i warunki osiągnięcia przełomu w tym zakresie w kopalniach węgla kamien-

nego POLEMKI – DYSKUSJE, Przegląd Górniczy 2015 nr 4.

5. Jak Rząd powinien zorganizować polskie górnictwo węgla kamiennego – zdegradowane i pogrążone w kryzysie, Wspólne Sprawy 2015 nr 11.
6. List otwarty do pani Premier Beaty Szydło, w sprawie szerszego wykorzystania węgla w polskiej gospodarce, Przegląd Górniczy 2016 nr 4.
7. Dyskusja prof. Andrzeja Lisowskiego z prof. Romanem Magdą o dorobku ostatnich lat kierowanej przez niego Katedry w AGH (kreowanej w 1946 r. przez profesora Bolesława Krupińskiego), o specjalizacji Katedry w zakresie dydaktyki i badań oraz o kosztach stałych i zmiennych w górnictwie.
 - 7.1. A. Lisowski: Prośba do pana prof. dr. hab. inż. Romana Magdy o uzupełniające wyjaśnienia do swego artykułu w „Przeglądzie Górniczym” POLEMKI – DYSKUSJE, Przegląd Górniczy 2016 nr 11.
 - 7.2. R. Magda: Odpowiedź na prośbę pana prof. dr. hab. inż. Andrzeja Lisowskiego o uzupełniające wyjaśnienia do artykułu w „Przeglądzie Górniczym”, zeszyt 8/2016 POLEMKI – DYSKUSJE, Przegląd Górniczy 2016 nr 11.
 - 7.3. A. Lisowski: Dalszy ciąg dyskusji z panem profesorem Romanem Magdą – zapoczątkowanej jego artykułem w zeszycie 8/2016 „Przeglądu Górniczego”, Przegląd Górniczy 2017 nr 1.
 - 7.4. R. Magda: Wzrost stopnia wykorzystania zdolności produkcyjnej i redukcja kosztów stałych jako podstawowe kierunki działań restrukturyzacyjnych zmierzających do zmniejszenia jednostkowego kosztu produkcji górniczej POLEMKI – DYSKUSJE, Przegląd Górniczy 2017 nr 1.
 - 7.5. A. Lisowski: Zakończenie dyskusji z panem profesorem Romanem Magdą, zapoczątkowanej jego artykułem w Przeglądzie Górniczym 8/2016 – kontynuowanej w zeszycie 11/2016 oraz 1/2017 POLEMKI – DYSKUSJE, Przegląd Górniczy 2017 nr 2.
8. „Górnictwo, górnictwo i co dalej” Proponuję konkretne rozwiązania dla górnictwa węgla kamiennego POLEMKI – DYSKUSJE, Przegląd Górniczy 2012 nr 12.
9. Konferencje naprawcze – szansą na wprowadzenie górnictwa węgla kamiennego na drogę trwałego rozwoju POLEMKI – DYSKUSJE Artykuł nierecenzowany, Przegląd Górniczy 2017 nr 12.
10. List otwarty do Premiera Rzeczypospolitej Polskiej pana Mateusza Morawieckiego, Przegląd Górniczy 2017 nr 12.

6. Zakończenie

„Kampanię”, którą – jak podkreślałem – prowadziłem z wielkim zaangażowaniem przez niemal trzy dekady – zakończyłem stwierdzeniem poniesionej klęski. To przygnębiające stwierdzenie nie narusza jednak silnego przekonania, że **elementarna racja stanu** nie pozwala na dalsze marnowanie szansy jaką naszej gospodarce daje posiadanie wciąż jeszcze dużych – choć mocno uszczuplonych niegospodarnością – zasobów węgla kamiennego (i brunatnego).

Wciąż wierzę, że zdrowy rozsądek i „logika” wynikająca z faktów – odeślą w niebyt „likwidacyjną restrukturyzację”, która ostatnio może się *pochwalić* decyzją o likwidacji kopalni „Krupiński” oraz zakończeniem systematycznej eliminacji z naszego górnictwa węgla kamiennego – technologii podszadki hydraulicznej – co nastąpiło w roku 2017.

Warto pamiętać, że eliminację tej technologii uzasadniał fałszywym argumentem jej wysokiego kosztu (zł/tonę produkcji) – chociaż w rzeczywistości ten wysoki koszt nie

był (i nie jest) cechą tej technologii. Wynikał z zawinonego przez DECYDENTÓW **niedorozwoju, głównie techniki tamowania i podsadzania ścian wyposażonych w obudowę krocząca**. Także z braku w funkcjonujących systemach analityczno-rozliczeniowych rzetelnej oceny pełnego (całkowitego) kosztu stosowania technologii podsadzki hydraulicznej i zawału.

Nie wątpię i wciąż to powtarzam, że nasze górnictwo węgla kamiennego – NAPRAWIONE i ODBUDOWANE w koncernowej strukturze z kompetentnym Centralnym Zarządem – zintegrowane z energetyką, rozwiniętym ciepłownictwem oraz przetwórstwem węgla na paliwa płynne i gaz – stanie się mocnym filarem naszej gospodarki. Gospodarki **efektywnej i bezpiecznej!**

Artykuł wpłynął do redakcji – lipiec 2018 r.
Artykuł akceptowano do druku w lipcu 2018 r.

**Zarząd Główny Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Górnictwa
oraz Główna Komisja Miernictwa Górniczego, Geologii i Ochrony Środowiska
zapraszają w dniach 17-19 października 2018 r. w Centrum Kongresów
i Rekreacji „Orle Gniazdo” w Szczyrku ul. Wrzosowa 28a,
e-mail rzeczoznawcy@sitg.pl na:**

XII Konferencję „Ochrona środowiska na terenach górniczych” Tematyka Konferencji:

- prawo geologiczne i górnicze a ochrona środowiska,
- pozyskiwanie koncesji na wydobywanie kopalin,
- rekultywacja i zagospodarowanie terenów górniczych i pogórnich,
- problematyka geologiczno-górniczych prac poszukiwawczych, badawczych i dokumentacyjnych,
- zagrożenie środowiska spowodowane zmianami warunków hydrogeologicznych,
- gospodarka zasobami złóż kopalin i ich ochrona,
- prognozowanie oddziaływania eksploatacji górniczej na środowisko,
- ochrona powierzchni i obiektów budowlanych oraz inżynierskich na terenach górniczych,
- zagospodarowanie odpadów kopalnianych.